

- ت. معتبر
ث. نامعتبر؛ شرط دوم را ندارد. چون حد وسط در هر دو مقدمه منفی است.
ج. نامعتبر؛ شرط سوم را ندارد. چون محمول در نتیجه مثبت است ولی در مقدمات منفی است.
چ. معتبر
ح. نامعتبر؛ شرط دوم را ندارد. چون حد وسط در هر دو مقدمه منفی است.

۳۴ برای آن که رابطه‌ای میان دو قضیه برقرار باشد، باید جزء مشترکی میان آن‌ها وجود داشته باشد. به عبارت دیگر لازم است موضوع یا محمول یکی قرین موضوع یا محمول دیگری باشد. به همین دلیل، به این نوع از قیاس، «قیاس اقترانی» می‌گویند.
مانند: هر نویسنده‌ای انسان است. هر انسانی متفکر است. پس: هر نویسنده‌ای متفکر است.

۳۵ به جزء مشترک میان دو قضیه، «حد وسط» می‌گویند. مانند:
هر انسانی حیوان است. هیچ درختی حیوان نیست. پس: هیچ انسانی درخت نیست.

۳۶ برای آن که قیاسی معتبر باشد، باید سه شرط زیر را داشته باشد.
۱. هر دو مقدمه سالبه نباشند.
۲. حد وسط در هر دو مقدمه علامت منفی نداشته باشد.
۳. هر کدام از موضوع یا محمول که در نتیجه علامت مثبت داشتند، در مقدمات نیز علامت مثبت داشته باشند.

۳۷ خیر؛ زیرا آن چه در نتیجه موضوع است، در مقدمه اول به کار می‌رود و آن چه در نتیجه محمول است، در مقدمه دوم به کار می‌رود؛ بنابراین با جابه‌جا کردن مقدمات قیاس شکل اول و ثابت نگه‌داشتن نتیجه، هم‌چنان شکل اول را خواهیم داشت. برای تبدیل شدن شکل اول به چهارم، علاوه بر جابه‌جا کردن مقدمات، باید جای موضوع و محمول را نیز در نتیجه عوض کرد.

۲. نامعتبر؛ شرط دوم را ندارد. حد وسط در هر دو مقدمه منفی است.
۳. معتبر
۴. نامعتبر؛ شرط سوم را ندارد. محمول در نتیجه مثبت است و در مقدمات منفی است.
۵. نامعتبر؛ شرط دوم را ندارد. حد وسط در هر دو مقدمه منفی است.
۶. نامعتبر؛ شرط دوم را ندارد. حد وسط در هر دو مقدمه منفی است.
۷. معتبر
۸. نامعتبر؛ شرط سوم را ندارد. محمول در نتیجه مثبت است و در مقدمات منفی است.
۹. معتبر
۱۰. نامعتبر؛ شرط سوم را ندارد. محمول در نتیجه مثبت است و در مقدمات منفی است.
۱۱. نامعتبر؛ شرط اول را ندارد. چون هر دو مقدمه سالبه هستند.
۱۲. نامعتبر؛ شرط اول را ندارد. چون هر دو مقدمه سالبه هستند.
۱۳. معتبر
۱۴. نامعتبر؛ شرط سوم را ندارد. محمول در نتیجه مثبت است و در مقدمات منفی است.
۱۵. نامعتبر؛ شرط اول را ندارد. چون هر دو مقدمه سالبه هستند.
۱۶. نامعتبر؛ شرط اول را ندارد. چون هر دو مقدمه سالبه هستند.

۲۹ گزینه «ب»

۳۰ گزینه «الف»

۳۱ گزینه «ب»

۳۲ الف. شکل چهارم
ب. شکل دوم
پ. شکل اول
ت. شکل اول

۳۳ الف. معتبر

- ب. نامعتبر؛ شرط دوم را ندارد. چون حد وسط در هر دو مقدمه منفی است.
پ. نامعتبر است؛ شرط سوم را ندارد. چون محمول در نتیجه مثبت است اما در مقدمه منفی است.

درس ۹ قضیه شرطی و قیاس استثنایی

سؤالات امتحانی درس نهم

درستی یا نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید.	
۱	به قضایایی که در آن به اتصال یا انفصال میان دو نسبت حکم شود، قضیه شرطی می‌گویند.
۲	قضیه «یا باران می‌بارد یا خشک‌سالی می‌شود.» شرطی منفصل است.
۳	در قضایای منفصل حقیقی هر دو بخش قضیه، می‌تواند هم‌زمان صادق و هم‌زمان کاذب باشد.
۴	دو بخش قضایای منفصل مانعة الرفع می‌توانند قابل جمع در صدق باشند.
۵	قیاس استثنایی اتصالی دارای چهار حالت قابل فرض است که همه آن‌ها معتبرند.
۶	با قضیه منفصل حقیقی، می‌توان چهار قیاس استثنایی تشکیل داد که همگی معتبرند.

درست ☐ نادرست ☐	قضیه منفصله‌ای که اجزای آن متناقض با یکدیگر باشند، منفصل غیرقابل جمع در کذب است.	۷
درست ☐ نادرست ☐	در قیاس استثنایی، عین نتیجه یا نقیض آن در یکی از مقدمات استدلال ذکر شده‌اند.	۸
	جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.	
	قضیه شرطی به دو دسته و تقسیم می‌شود.	۹
	مقدم و تالی اجزای قضیه می‌باشند.	۱۰
	قضایای شرطی متصل از دو جزء و تشکیل شده‌اند.	۱۱
	قیاس استثنائی از دو مقدمه تشکیل می‌شود که یکی و دیگری است.	۱۲
	قضیه منفصله‌ای که اجزای آن متضاد با یکدیگر باشند، منفصل است.	۱۳
	دو حالت معتبر قیاس استثنائی تحت عنوان دو قاعده و بیان می‌شوند.	۱۴
	در قیاس استثنایی اتصالی، از دو حالت و نمی‌توان نتیجه صحیحی به‌دست آورد.	۱۵
	گزینه‌های درست را تشخیص دهید.	
	قضیه «یا باران می‌بارد یا خشک‌سالی می‌شود.» چه نوع قضیه‌ای است؟	۱۶
	الف. شرطی متصل ب. شرطی منفصل	۱۷
	استدلال «اگر امروز جمعه باشد، تعطیل است. امروز تعطیل نیست؛ پس: جمعه نیست.»	۱۸
	الف. رفع تالی است. ب. وضع مقدم است.	۱۹
	قضیه «این میوه یا زردآلو است یا سیب.»، قضیه:	۲۰
	الف. مانعة الجمع است. ب. منفصل حقیقی است.	۲۱
	در کدام قضیه به گسستگی و عناد دو یا چند نسبت حکم شده است؟	۲۲
	الف. شرطی متصل ب. شرطی منفصل	۲۳
	به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.	
	مقدم و تالی قضایای زیر را مشخص کنید.	۲۴
	الف. اگر فردا امتحان داشته باشیم، نمی‌توانیم امشب به مهمانی برویم.	۲۵
	ب. با والیبال خداحافظی خواهیم کرد؛ در صورتی که در بازی فردا برنده نشویم.	۲۶
	پ. تمرین‌ها را امشب می‌نویسم؛ اگر وقت پیدا کنم.	۲۷
	ت. اگر درس بخوانی، آن‌گاه موفق می‌شوی.	۲۸
	اقسام قضایای منفصل زیر را مشخص کنید.	۲۹
	الف. گروه خونی او ممکن است AB باشد یا O مثبت.	۳۰
	ب. این طرح سرانجام در مجلس تصویب می‌شود یا رد خواهد شد.	۳۱
	پ. در این اتاق فقط ناصر و پرویز حضور داشتند؛ پس این گلدان را «یا ناصر شکسته است یا پرویز».	۳۲
	ت. برای استخدام، کارت پایان خدمت خود را ارائه کنید یا کارت معافیت دائم.	۳۳
	ث. فردا سه‌شنبه است یا چهارشنبه.	۳۴
	تعیین کنید هر یک از استدلال‌های ذیل چه نوع مغالطه‌ای است؟	۳۵
	الف. اگر او تقلب کند، احتمال قبول شدن وی وجود دارد. او اهل تقلب کردن نیست. پس: احتمال قبول شدن وی وجود ندارد.	۳۶
	ب. اگر باران ببارد زمین خیس می‌شود. زمین خیس شده است. پس: باران باریده است.	۳۷
	در قضایای زیر «مقدم» را تعیین کنید.	۳۸
	الف. «گر صبر کنی، ز غوره حلوا سازی.»	۳۹
	ب. اگر آن ترک شیرازی به‌دست آرد دل ما را به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را	۴۰
	نوع هر یک از قضایای شرطی منفصل را مشخص نمایید.	۴۱
	الف. این کتاب درسی یا منطق است یا فلسفه.	۴۲
	ب. انسان یا در دنیا یا در آخرت، سزای اعمال خود را می‌بیند.	۴۳
	هر یک از قضایای زیر چه نوع قضیه منفصلی است؟	۴۴
	الف. قضیه یا شرطی است یا حملی.	۴۵
	ب. انسان‌ها یا آسیایی هستند یا آفریقایی.	۴۶
	هر یک از موارد سمت راست با کدام مورد از سمت چپ ارتباط دارد؟	۴۷
۱. منفصل حقیقی	الف. قضیه شرطی یا متصل است یا منفصل.	
۲. منفصل مانعة الجمع	ب. رشته تحصیلی در دبیرستان یا انسانی است یا تجربی.	
۳. منفصل مانعة الرفع	پ. قضیه محصوره یا موجبه است یا سالبه.	
	ت. پول نقد یا به شکل سکه است یا چک پول.	

۲۷	هر یک از قضایای زیر از اقسام کدام یک از قضایای شرطی اند؟ نظر خود را توضیح دهید. الف. اگر ز باغ رعیت ملک خورد سیبی برآوردند غلامان او درخت از بیخ ب. تلویزیون یا با کلید اصلی یا با کلید کنترل از راه دور روشن می‌شود. پ. من احتمالاً یا نمره ۱۷ می‌گیرم یا نمره ۱۸. ت. حروف انگلیسی یا صدا دارند یا بی صدا. ث. این پول کافی نیست. با آن فقط می‌توانی یا خودکار بخری یا مداد. ج. در کارگاه ما برای شیرین کردن شیرینی‌ها یا از شیر خرم استفاده می‌شود یا شیر انگور. چ. گر به صورت آدمی انسان بُدی احمد و بوجهل خود یکسان بُدی
۲۸	مشخص کنید هر یک از استدلال‌های زیر کدام قسم از قیاس استثنایی هستند؟ سپس اعتبار یا عدم اعتبار آن‌ها را مشخص کنید. الف. اگر سیگار بکشم، عمرم کوتاه خواهد شد. حال که سیگار نمی‌کشم، پس: عمری طولانی خواهم داشت. ب. اگر کسی پلیس مخفی باشد، آن‌گاه اسلحه دارد. او اسلحه دارد. پس: او پلیس مخفی است. پ. اگر جاده بسته باشد، مسافران نمی‌آیند. مسافران می‌آیند. پس: جاده بسته نیست. ت. اگر جاده بسته باشد، مسافران نمی‌آیند. جاده بسته نیست. پس: مسافران می‌آیند. ث. اگر جاده بسته باشد، مسافران نمی‌آیند. مسافران نمی‌آیند. پس: جاده بسته است.
۲۹	نوع استدلال‌های زیر را تعیین کنید و در صورت معتبر بودن آن‌ها، نتیجه را ذکر کنید. الف. هر قضیه‌ای یا موجه است یا سالبه. این قضیه موجه است. پس: ب. اگر پیامک من به‌دست او رسیده باشد، حتماً در جلسه شرکت خواهد کرد. او در جلسه شرکت نکرده است. پس: پ. یا بنزین خودرو تمام نشده است یا چراغ هشدار روشن می‌شود. بنزین خودرو تازه پر شده است. پس: ت. راه‌های ارتباطی به جزیره کیش یا از دریا است و یا از طریق هوایی. این بسته از طریق هوایی به کیش ارسال نشده است. پس: ث. تنها کسی که در اتاق کناری است یا بهرام است یا شهرام. بهرام در اتاق کناری است. پس:
به سؤال‌های زیر پاسخ کامل دهید.	
۳۰	قضیه «شرطی متصل» را تعریف کنید و با ذکر مثالی اجزای آن را مشخص کنید.
۳۱	قضیه «شرطی منفصل» را تعریف کنید.
۳۲	اقسام قضیه «شرطی منفصل» را نام ببرید.
۳۳	قضیه «منفصل حقیقی» را تعریف کنید.
۳۴	برای قضایای «منفصل مانعة الجمع» و «منفصل مانعة الرفع» مثالی طرح کنید.
۳۵	قیاس استثنایی را همراه با ذکر مثال توضیح دهید.
۳۶	برای «وضع مقدم» و «رفع تالی» مثالی طرح کنید.

پاسخ

۱	درست	۱۰	شرطی متصل
۲	درست	۱۱	شرط - جواب شرط
۳	نادرست	۱۲	شرطی - حملی
۴	درست	۱۳	مانعة الجمع
۵	نادرست	۱۴	«وضع مقدم» - «رفع تالی»
۶	درست	۱۵	نفی مقدم - اثبات تالی
۷	نادرست	۱۶	گزینه «ب»
۸	درست	۱۷	گزینه «الف»
۹	متصل - منفصل	۱۸	گزینه «الف»